

Vanstyrets följder

Inflationskonferensens sprängning betingades utan tveivel av sakliga motsättningar mellan regering och opposition i de till debatt upptagna frågorna. Oppositionens krav att löneförhöjningar icke skulle få ske annat än i samband med produktionsökning godtog av regeringen endast med reservationer som kunde göra principen betydelselös. De borgerliga partiernas kritik mot de nya skatteförslagen avvisades. På två väsentliga punkter, i vilka sammanhanget mellan oppositionens yrkanden och bekämpandet av inflationsfaran var uppenbart, visade sig ett samförstånd omöjligt att uppnå.

Men konferensens misslyckande måste också fattas som ett misstroende-votum från de borgerliga partiernas sida mot regeringen, ett avståndstagande från den politik som förts sedan sommaren 1945 och vars resultat och konsekvenser främst markerats under det senaste halvåret. Då Sverige nu står inför en kris, som anses möjlig att bemästra blott genom utomordentliga åtgärder, avtecknar sig regeringens missgrepp tydligare än förr. All politik måste bygga på förutsägelser rörande framtiden, alltid osäkra men mer eller mindre rimliga. Gång efter annan har regeringen bedömt läget felaktigt och därför handlat fel. Misstagen och felbedömningarna har efter hand fått en sådan omfattning och en sådan verkan att man kan tala om ett vanstyre satt i system.

I den fråga konferensen närmast gällt framträder kanske klarast regeringens bristande förmåga. För ett år sedan förklarade finansministern i remissdebatten att någon fara för fortsatt inflation inte förelåg. "De höjningar av inkomsterna som vi anser vara nödvändiga för människorna skall genomföras inom ramen för en oförändrad prisnivå." Inkomsthöjningarna skulle, fortsatte hr Wigforss, icke tillåtas att påverka priserna; han vågade till och med anta att "en viss sänkning av kostnadsnivån skall inträda inom en icke alltför avlägsen framtid". De löften som här gavs har svikits, de förutsägelser som gjordes har gäckats. Prisstegringen har fortsatt och förvärrats. Höjningar av lönerna som direkt medverkat till höjning av priserna har medgivits. Vad som nu sägs från regeringshåll är på punkt efter punkt en dementi av finansministerns förklaringar i januari 1946. Men ännu på hösten 1946 kunde regeringen, under betäckning av vilseledande bild av läget, a

oppositionens krav på en konferens av alla parter. Detta krav godtog först när krisen var uppenbar för alla; då oppositionen vid förhandlingarna icke velat följa regeringens direktiv, är man på regeringshåll nu — det innebär en vantolkningens kulmen — beredd att beskylla motståndarna för bristande vilja till samarbete.

Det ryska avtalet genomfördes för ett halvt år sedan under försäkringar om det svenska folkhushållets förmåga att utan några svårigheter fullgöra prestationerna. Då kritiker betonade att den produktion som reserverades för Ryssland i stället borde komma Sverige till godo avvisades deras oro som ett spelat uttryck för partipolitisk spekulation. Ett par månader senare var handelsministern redan inne på tanken att beskära importen; till en början desavuerades han av sina kolleger, men nu har han fått rätt. Samtidigt härmed proklamerar regeringen nödvändigheten av återhållsamhet med krediter. Förstår icke alla att en sådan återhållsamhet i november 1946 var lika behövlig som i mars 1947? Än en gång har regeringen genom en felaktig prognos försvårat Sveriges läge; nu underkänns denna prognos i samma ton av trygg överlägsenhet med vilken den framfördes för några månader sedan.

Regeringens missgrepp kan ej, såsom man redan försökt, urskuldats med en hänvisning till att även en majoritet av oppositionen röstade för det ryska avtalet; oppositionen hade blott att säga ja eller nej, den var bunden vid det olyckliga val som framkallats av regeringens oskicklighet i de föregående förhandlingarna — varmed icke bestrides att ett nej i den föreliggande situationen hade varit rättare än ett ja. Regeringens anhängare har ej heller rätt att hävda att det ryska avtalet saknar betydelse i det aktuella läget. Dels måste stora investeringar redan göras för att möjliggöra leveranser till Ryssland i framtiden — samtidigt som regeringen varnar för ökade investeringar —, dels kommer inom kort leveranserna att innebära en kännbar börda för den svenska pro-

duktionen. För övrigt, avståndstagandet från kreditgivning innebär ett erkännande av de svårigheter som de redan åtagna krediterna medför.

På sommaren 1946 höjdes den svenska valutans värde; i samband härmed förpliktades exportörerna av papper och cellulosa att sänka sina priser under världsmarknadspriset. Ett par månader senare, i remissdebatten den 10 oktober, erkände finansministern att regeringen vidtagit dessa åtgärder i förvisning om att de skulle leda till en sänkning av priserna i Sverige. Men regeringen hade tagit fel, ett misstag som stått de svenska konsumenterna dyrt; som vanligt gav hr Wigforss sitt erkännande med en belåtenhet som i uppriktigheten tycktes se en mer än fullgod gottgörelse för felgreppet.

Detta är några exempel, bland många, på ostridiga och direkt eller indirekt medgivna missgrepp. Men samma regering som när det gäller förutsägelser på några månaders sikt helt räknar fel begär att man skall tro på dess förmåga att i stora perspektiv klarlägga framtiden. Spådomarna lyckas icke ens för ett halvår, och likafullt gör man ständigt nya och vidare prognoser, för år och årtionden. Den sista försvarslinjen i debatten om ryska avtalet var påståendet att en allmän depression skulle inträffa om några år — just då Sverige saknade möjlighet att exportera till andra länder skulle leveranserna till Ryssland bli maximala. I socialiserings- och skattefrågorna uppträder man med samma optimistiska och bestämda prognoser — här blir det senare generationer som får bära bördorna av falska profetior.

Ingen bestrider att det stora flertalet av den svenska regeringens medlemmar står högt både som karaktärer och begävningar. Deras misslyckande förklaras till stor del av en ideologisk snedvridning. De — och främst deras ledare — känner sig mindre som ansvariga för styrelsen i nuet än som organ för samhällets omvandling. De gyllene skördar de väntar sig av framtiden skymmer blicken för dagens svårigheter. Detta förklarar att de, samtidigt som de säger sig vilja bekämpa inflationen och stegra det produktiva arbetet, framlägger ett skatteförslag som för socialiseringen ett stycke närmare, men som med all säkerhet ökar riskerna för kapitalflykt, hämmar produktionen och avskräcker från det sparande som enligt allas mening är nödvändigt. Det är också en av förklaringarna till att man steg för steg bidragit att skapa ett läge som gör nya och skärpta regleringar nödvändiga. Regleringar av produktion och konsumtion, det är detsamma som ökad statsmakt, som en koncentration av myndigheten hos politiker och byråkrater. För dem som utövar makten ter sig detta både som en inkörsport för socialiseringen och som ett stärkande av den egna positionen.

3
52
79
67
903

79